

Ornitoterapia w praktyce

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dr n. wet. Ewa Rumińska

psycholog Aleksandra Jabłońska

pedagog, plastyk Anna Grochowska

zdjęcia Maria Mellin, archiwum Fundacji Albatros

Spis treści

Spis treści2

Wprowadzenie do ornitoterapii.....3-9

Scenariusze 1 – 16 140-48

Wprowadzenie do ornitoterapii

Projekt ornitoterapia jest próbą stworzenia nowatorskiej formy oddziaływań terapeutycznych dla ludzi oraz niepełnosprawnym ptaków przybywających w Fundacji Albatros.

Ornitoterapia bazuje na założeniach terapii z udziałem zwierząt stawiając w centrum relację człowiek-ptak, która może być terapeutyczna dla obu stron.

W ramach terapii uczestnicy będą obcować z naturą, obserwować ptaki, brać udział w terapii grupowej opartej o Mindfulness, TSR oraz arteterapię.

Poprawa nastroju, zmniejszenie lęku, zwiększenie poczucia więzi z naturą, rozwój funkcji poznawczych - to jedne z wielu udokumentowanych naukowo efektów terapii z udziałem zwierząt.

W ramach zajęć uczestnicy będą zaangażowani również w wolontariat – ptaki przebywające w ośrodku, mogą cierpieć z powodu samotności oraz zaburzeń spowodowanych stresem, opieka ze strony ludzi również dla nich ma właściwości terapeutyczne.

Wierzimy, że obserwacja ptaków, które radzą sobie z przeciwnościami losu może być motorem do refleksji nad własnym stanem zdrowia oraz rolą człowieka w przyrodzie.

Terapia Wspomagana przez Zwierzęta (AAT – *Animal Assisted Therapy*) jest interwencją terapeutyczną polegającą na określonym/ustrukturyzowanym uczestnictwie zwierząt w procesie terapeutycznym człowieka. Celem ATT jest poprawa stanu emocjonalnego i poznawczego pacjenta oraz zwiększenie jego motywacji i funkcjonowania społecznego (Raje i in., 2018). ATT z roku na rok zyskuje coraz większą popularność na świecie. Jedną z najczęstszych postaci ATT jest Dogoterapia (DAT - *Dog-Assisted Therapy*). DAT przynosi znakomite rezultaty potwierdzone w badaniach naukowych np. redukuje poczucie osamotnienia u starszych osób przebywających w ośrodkach opieki długoterminowej (Banks i Banks, 2002); może pozytywnie wpływać na pewność siebie i poczucie własnej wartości (Wijker i in., 2020) oraz odczuwany stres i agorafobię (Wijker i in., 2020) u dorosłych z ze spektrum autyzmu; istotnie zmniejsza poziom lęku (Hoffmann i in., 2009) i poprawia nastrój (Le Roux i Kemp, 2009) u osób chorujących na depresję; może być również korzystna dla osób starszych z demencją (Travers i in., 2013). DAT przynosi również obiecujące rezultaty jako wspomagająca terapia dla dzieci i młodzieży z Spektrum Poalkoholowych Zaburzeń Rozwoju (*FASD - Fetal Alcohol Spectrum Disorder*) dzięki pozytywnemu wpływowi na zdolności społeczne (Vidal i in., 2020). Podobnie pozytywne efekty przynosi terapia z udziałem innych zwierząt takich jak np. konie (Lee i Yun, 2017), świnki morskie (Kršková i in., 2010), zwierzęta gospodarskie takie jak świnie, owce, krowy (Berget et al 2008; Berget & Braastad, 2011), koty (Stasi i in., 2004) etc.

Przy mnogości gatunków zwierząt pracujących przy terapii ludzi jak dotąd niewielka tylko liczba badań dotyczy ptaków. Nieliczne badania wskazują jednak na duży potencjał interwencji terapeutycznych z udziałem tych zwierząt.

4

W badaniu Colombo i in. (2006) 144 osoby starsze przebywające w domach opieki społecznej zostały przysposobione do 3-miesięcznej opieki nad kanarkiem, rośliną lub w trzeciej grupie braku opieki nad czymkolwiek. Osoby opiekujące się kanarkiem uzyskały istotnie lepsze wyniki w podskalach objawów psychologicznych w BSI (Brief Symptom Inventory) i wersji skróconej LEIPAD-II czego nie zaobserwowano u żadnej z pozostałych dwóch grup. Również badania samotnie żyjących emerytów wykazały, że ci którzy w domu hodowali ptaki byli w lepszej kondycji emocjonalnej i byli bardziej aktywni społecznie w porównaniu z grupą hodującą w domu rośliny (Mugford i M'Comisky, 1975). Dane ze Stanów Zjednoczonych wskazują, że po psach i kotach, ptaki są najchętniej trzymanymi zwierzętami domowymi i na równi z ssakami uważane są za członków rodziny (Anderson, 2003). Również w Polsce ptaki cieszą się coraz większym zainteresowaniem o czym mogą świadczyć powstające od jakiegoś czasu na terenie naszego kraju papugarnie czy fermy strusi. Nie każdy jednak ma warunki do hodowania ptaków, czy odpłatnego oglądania gatunków egzotycznych. Hodowla ptaków egzotycznych, ptaszarnie w Zoo czy powstające papugarnie same w sobie budzą również wiele pytań o etyczność tego typu rozrywki oraz możliwość zapewnienia właściwego dobrostanu ptakom (Musschenga, 2012). Czy możliwe jest zatem zaangażowanie ptaków w terapię ludzi z uwzględnieniem dobrostanu i korzyści psychologicznych obu stron?

Projektem zdającym się odpowiadać na te zapotrzebowanie jest Ornitoterapia. W azylu dla zwierząt niepełnosprawnych przy Ośrodku Rehabilitacji Ptaków Dzikich w Bukwałdzie Fundacji Albatros istnieje możliwość obcowania z ptakami rodzimych gatunków z uszanowaniem ich potrzeb. Ma to walor zarówno terapeutyczny jak i edukacyjny, daje możliwość różnych form pomocy podopiecznym fundacji oraz obcowania z naturą, co również pozostaje nie bez znaczenia. Zarówno obcowanie z naturą, obserwacja ptaków jak i proste czynności takie jak dokarmianie ich mają pozytywny wpływ na ludzkie zdrowie.

Cox i Gaston (2016) wykazali, że osoby regularnie dokarmiające i obserwujące w swoich gospodarstwach domowych ptaki czuły się bardziej zrelaksowane i związane z naturą. Autorzy skonkludowali również, że angażowanie ludzi w takie formy kontaktu z ptakami może być korzystne zarówno dla dobrostanu ludzi jak i być istotnym działaniem na rzecz ochrony przyrody. Również w dobie zmian klimatycznych, które wiążą się z dużym niepokojem społecznym, nierzadko prowadzącym do zaburzeń depresyjnych, kontakt z naturą wydaje się być jednym z kluczowych remediów (Dushkova i Ignatieva, 2020; Walton i Shaw, 2015; Maller i in., 2006; Townsened, 2006). Bazując na danych wskazujących skuteczność terapii z udziałem zwierząt zarówno w przypadku dzieci i młodzieży jak i dorosłych i seniorów pilotażowy projekt ornitoterapii może być potencjalnie korzystny dla różnych grup wiekowych oraz osób borykających się z różnymi trudnościami takimi jak samotność, choroby psychiczne oraz rozwojowe (Kapustka i Budzyńska, 2020; Cherniack i Cherniack, 2014).

Bibliografia

Anderson, P. (2003). A bird in the house: An anthropological perspective on companion parrots. *Society & Animals*, 11(4), 393-418.

Banks, M. R., & Banks, W. A. (2002). The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. *The journals of gerontology series A: biological sciences and medical sciences*, 57(7), M428-M432.

Berget B, Braastad BO. Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders. *Ann Ist Super Sanita* 2011;47(4):384-390. doi: 10.4415/ANN_11_04_10.

Berget B, Ekeberg Ø, Braastad BO. Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: Effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial. *Clin Pract Epidemiol Ment Health* 2008;4(9):1-7. doi: 10.1186/1745-0179-4-9

Cherniack, E. P., & Cherniack, A. R. (2014). The benefit of pets and animal-assisted therapy to the health of older individuals. *Current gerontology and geriatrics research*, 2014.

Colombo, G., Buono, M. D., Smania, K., Raviola, R., & De Leo, D. (2006). Pet therapy and institutionalized elderly: a study on 144 cognitively unimpaired subjects. *Archives of gerontology and geriatrics*, 42(2), 207-216.

Cox, D. T., & Gaston, K. J. (2016). Urban bird feeding: connecting people with nature. *PloS one*, 11(7), e0158717.

Dushkova, D., & Ignatieva, M. (2020). New trends in urban environmental health research: from geography of diseases to therapeutic landscapes and healing gardens. *Geography, Environment, Sustainability*, 13(1), 159-171.

Hoffmann, A. O., Lee, A. H., Wertenaue, F., Ricken, R., Jansen, J. J., Gallinat, J., & Lang, U. E. (2009). Dog-assisted intervention significantly reduces anxiety in hospitalized patients with major depression. *European Journal of Integrative Medicine*, 1(3), 145-148.

Kapustka, J., & Budzinska, M. (2020). THE USE OF VARIOUS ANIMAL SPECIES FOR THERAPEUTIC PURPOSES IN POLAND: CURRENT PERSPECTIVES. *Acta Sci. Pol. Zootechnica* 19(2), 3-10.

Kapustka, J., & Budzyńska, M. (2020). Does animal-assisted intervention work? Research review on the effectiveness of AAI with the use of different animal species. *Human and Veterinary Medicine*, 12(3), 135-141.

Kršková L, Talarovičová A, Olexová L. Guinea pigs - The "small great" therapist for autistic children, or: Do guinea pigs have positive effects on autistic child social behavior? *Soc Anim* 2010;18:139-151. doi: 10.1163/156853010X491999

Le Roux MC, Kemp R. Effect of a companion dog on depression and anxiety levels of elderly residents in a long-term care facility. *Psychogeriatrics* 2009;9:23-26. doi:10.1111/j.1479-8301.2009.00268.x

Lee JH, Yun CK. Effects of hippotherapy on the thickness of deep abdominal muscles and activity of daily living in children with intellectual disabilities. *J Phys Ther Sci* 2017;29(4):779-782. doi:10.1589/jpts.29.779

Maller, C., Townsend, M., Pryor, A., Brown, P., & St Leger, L. (2006). Healthy nature healthy people: 'contact with nature' as an upstream health promotion intervention for populations. *Health promotion international*, 21(1), 45-54.

Mugford RA, M'Comisky JG, 1975. Some recent work on the psychotherapeutic value of cage birds with old people. Anderson RS, , ed. *Pets, Animals, and Society* 54-65. Baillier Tindall, London.

Musschenga, M. A. (2012). Wings behind bars; ethical and biological considerations about keeping birds in zoos (Master's thesis).

Raje, K., Ojha, S., Lokesh, E., Muwel, N., Choudhary, S., & Gupta, M. (2018). Animal-Assisted Therapy: Role of Animals as a Therapeutic. *Research & Reviews: Journal of Dairy Science and Technology*, 7(1), 18-21.

Stasi, M. F., Amati, D., Costa, C., Resta, D., Senepa, G., Scarafioiti, C., ... & Molaschi, M. (2004). Pet-therapy: a trial for institutionalized frail elderly patients. *Archives of gerontology and geriatrics. Supplement*, (9), 407.

Townsend, M. (2006). Feel blue? Touch green! Participation in forest/woodland management as a treatment for depression. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5(3), 111-120.

Travers, C., Perkins, J., Rand, J., Bartlett, H., & Morton, J. (2013). An evaluation of dog-assisted therapy for residents of aged care facilities with dementia. *Anthrozoös*, 26(2), 213-225.

Vidal, R., Vidal, L., Ristol, F., Domènec, E., Segú, M., Vico, C., ... & Ramos-Quiroga, J. A. (2020). Dog-Assisted Therapy for Children and Adolescents With Fetal Alcohol Spectrum Disorders a Randomized Controlled Pilot Study. *Frontiers in Psychology*, 11, 1080.

Walton, T., & Shaw, W. S. (2015). Living with the Anthropocene blues. *Geoforum*, 60, 1-3.

Wijker, C., Leontjevas, R., Spek, A., & Enders-Slegers, M. J. (2020). Effects of dog assisted therapy for adults with autism spectrum disorder: an exploratory randomized controlled trial. *Journal of autism and developmental disorders*, 50(6), 2153-2163.

Wijker, C., Steen, S. V. D., Spek, A., Leontjevas, R., & Enders-Slegers, M. J. (2020). Social Development of Adults with Autism Spectrum Disorder During Dog-Assisted Therapy: A

Detailed Observational Analysis. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(16), 5922.

Projekt jest innowacyjnym rozszerzeniem terapii z udziałem zwierząt wzbogaconym o leczniczy wpływ kontaktu z naturą oraz walory edukacyjne wynikające z obcowania z awifauną Polski.

Podstawowym wyróżnikiem metody jest założenie budowania opartej o wzajemne korzyści relacji pomiędzy człowiekiem i ptakiem dzikim przebywającym w nienaturalnych warunkach w wyniku sytuacji życiowej, która spowodowała go do ośrodka rehabilitacji zwierząt (wypadek, choroba, osierocenie i inne). Relacja ma przynieść pozytywną zmianę dla obu stron oraz łamać stereotyp wyższości człowieka nad innymi gatunkami.

Postępująca urbanizacja może negatywnie oddziaływać na mieszkańców miast, przyczyniać się do obniżenia nastroju oraz tęsknoty za naturą. Rosnące w Polsce zainteresowanie ptakami przy jednoczesnych wątpliwościach etycznych jakie wzbudzać mogą komercyjne hodowle ptaków egzotycznych mogą zostać zastąpione kontaktem z rodzimymi gatunkami ptaków znajdujących się pod opieką ośrodków takich jak ten prowadzony przez Fundację Albatros.

Ornitoterapia byłaby zatem kompleksowym programem interwencji terapeutycznej dla osób w pełnym przekroju wiekowym borykającymi się problemami natury psychicznej, fizycznej lub materialnej. Korzyści płynące z terapii z udziałem zwierząt wzbogacone o kontakt z naturą mogą znaleźć zastosowanie jako wspomagająca terapia w depresji, w zaburzeniach poznawczych, lękowych i oraz innych chorobach cywilizacyjnych.

Uczestnikami są głównie zwierzęta dzięki potrzebujące dożywotniej opieki ludzkiej z powodu swojej niepełnosprawności wykluczającej je z życia na wolności.

Ptaki w azylu potrzebują niwelowania stresu poprzez redukcję dystansu do człowieka i budowanie wzajemnego zaufania. Porozumienie, które można zbudować dzięki ornitoterapii jest mostem do lepszego świata.

11

WOLONTARIAT - spotkanie

Cele zajęć

Uczestnik:

- Rozumie czym jest wolontariat
- Wie co chce/może robić w ramach wolontariatu przyrodniczo-terapeutycznego

Metody pracy

- rozmowa
- wykład

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

zestawy do notowania (kartka+długopis), tablica lub flipchart

Przygotowanie do zajęć

zaplanowanie czasu i miejsca spotkania; ustawienie w kręgu siedzeń dla uczestników

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

- Prowadzący definiuje czym jest wolontariat i przedstawia generalne, najważniejsze założenia wolontariatu
- Prowadzący pyta uczestników o ich doświadczenia związane z wolontariatem – dyskusja. Prowadzący i uczestnicy tworzą mapę myśli doświadczeń i skojarzeń uczestników związanych z wolontariatem
- Prowadzący przedstawia koncepcje Ornitoterapii i wolontariatu przyrodniczo-terapeutycznego
- Prowadzący pyta uczestników o to co lubią robić, jakie są ich zainteresowania i hobby. Może mają jakieś talenty czy specyficzne zdolności (np. plastyczne, kulinarne, fotograficzne). Notuje pomysły na tablicy. Wraz z uczestnikami przeprowadza burzę mózgów – Jak można wykorzystać te rzeczy w ramach wolontariatu przyrodniczego?
- Prowadzący pyta uczestników o ich emocje związane z wolontariatem? Jak się czują pomagając innym? Co ich do tego motywuje?

Scenariusz 1: Intencja, integracja, inspiracja

Cele zajęć

Uczestnik:

- jest zintegrowany z resztą grupy
- rozumie swoje emocje
- zauważa podobieństwa między sobą a innymi uczestnikami
- potrafi zdefiniować swoje potrzeby związane z ornitoterapią

Metody pracy

- rozmowa
- praca w parach
- mapa myśli

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

zestawy do notowania (kartka+długopis), tablica lub flipchart

Przygotowanie do zajęć

zaplanowanie czasu i miejsca spotkania do ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt/parku/lasu/ogrodu; ustawienie w kręgu siedzeń dla uczestników

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- uczestnicy siadają w kręgu, prowadzący prosi aby każdy z nich przedstawił się, opowiedział innym o sobie i zastanowił się co zaważyło na jego/jej decyzji wzięcia udziału w Ornitoterapii
- Uczestnicy kolejno opowiadają o sobie i o swoich motywacjach

Faza realizacyjna

- Prowadzący w zależności od wielkości grupy prosi aby uczestnicy podzielili się na pary lub grupy 3-4 osobowe. Zadaniem uczestników jest opowiedzenie sobie wzajemnie o swoich doświadczeniach z ptakami i powodach dla których interesują się przyrodą.
- Prowadzący prosi aby uczestnicy zastanowili się jakie emocje wzbudza w nich myślenie o naturze, ptakach i wspomnianie swoich doświadczeń.
- Uczestnicy w parach/podgrupach dyskutują czy widzą w swoich doświadczeniach i emocjach jakie wzbudza w nich rozmawianie o naturze jakieś punkty wspólne.
- Uczestnicy znów siadają w kręgu. Prowadzący prosi aby pary/podgrupy podzieliły się swoimi wnioskami na temat podobieństw w ich doświadczeniach i odczuwaniu.

15

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

- Prowadzący w formie mapy myśli „emocje jakie wzbudza w nas przyroda” notuje i omawia spostrzeżenia uczestników

Faza podsumowująca

- Prowadzący prosi aby każdy z uczestników zastanowił się jakie są jego oczekiwania związane z ornitoterapią. Co może być w jego życiu lepiej dzięki tym zajęciom? Czy jest coś co już dziś może się zmienić dzięki tym zajęciom?

Scenariusz 2: Poznaj skrzydlatych sąsiadów

Cele zajęć

Uczestnik:

- rozróżnia najczęściej spotykane gatunki ptaków
- obserwuje ptaki nie płosząc ich
- rozumie i zauważa specyfikę różnych gatunków
- buduje więź z ptakiem poprzez empatyczną obserwację
- potrafi wyrazić emocje

Metody pracy

- asocjogram
- obserwacja ptaków na świeżym powietrzu
- etogram
- metoda niedokończonych zdań
- rozmowa
- praca w parach

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

lornetki, zestawy do notowania (kartka+długopis), karta etogramu, karta niedokończonych zdań, atlas ptaków

Przygotowanie do zajęć

zaplanowanie czasu i miejsca spaceru do ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt/parku/lasu/ogrodu

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Prowadzący wraz z uczestnikami przegląda atlas ptaków. Każdy z uczestników zastanawia się jakie ptaki z atlasu rozpoznaje, które spotyka najczęściej.
- Prowadzący i uczestnicy rozmawiają o swoich doświadczeniach z ptakami. W jakich okolicznościach spotykają ptaki? Gdzie i kiedy? Co zwraca ich uwagę? Czy zdarza się im celowo obserwować ptaki? Jak ptaki reagują na obecność ludzi? Co je płoszy? Jak spędzają swój dzień? Co je interesuje? Swoje skojarzenia zapisują

18

wspólnie na kartce/tablicy w formie asocjogramu z centralnym hasłem „ptaki wokół mnie”.

- Każdy z uczestników wybiera jeden gatunek ptaka – najlepiej aby był to ptak często spotykany i łatwo rozpoznawalny np. gołąb, wrona, kawka, gawron, sroka, sikorka bogatka, mazurek, wróbel, mewa, kaczka. Jeśli planowany spacer odbywa się w ośrodku rehabilitacji dzikich zwierząt, można zaproponować wybór dowolnego ptaka, na którego obserwację zgodzą się władze ośrodka.
- Etogram. Prowadzący i uczestnicy wspólnie tworzą etogram, poprzez wypisanie wszystkich ptasich zachowań, które ich zdaniem można zaobserwować. Wspólnie tworzą ich definicje.

Faza realizacyjna

- Spacer. Prowadzący i uczestnicy idą na spacer i obserwują ptaki w parach . Notują zachowania, które udało im się zaobserwować w etogramie.
- Osoby w parach zamieniają się rolami: na przemian jedna osoba notuje zachowania w etogramie, a druga tylko obserwuje.

Faza podsumowująca

- Prowadzący i uczestnicy rozmawiają o swoich doświadczeniach, wrażeniach i obserwacjach związanych z obserwacją ptaków.
Sugerowane pytania do wspólnej refleksji i/lub metody niedokończonych zdań :
  - Jakich zachowań odnotowaliście najwięcej?
  - Co było dla Was najbardziej zaskakujące?
  - Jakie emocje pojawiały się w was w trakcie obserwacji?
  - Jak doświadczałyście obu ról : osoby notującej i osoby obserwującej ?
  - Co by musiało być inaczej żebyście czerpali z tego więcej satysfakcji? Obserwowali ptaki częściej?
  - Czego nauczyliście się o ptakach i od ptaków?

Materiały dla prowadzącego

Linki i bibliografia pomocnicza

Kanał YT Fundacji Albatros z przydatnymi filmami na temat ptaków i ochrony przyrody:
<https://www.youtube.com/channel/UCUcyd5udaexZTccxJViLR1A>

Polecane atlasy:

Svensson, L., Mullarney, K., Zetterström, D., Grant, P. J., Graszka-Petrykowski, D., & Stawarczyk, T. (2012). Ptaki Europy i obszaru Śródziemnomorskiego: przewodnik Collinsa. Multico Oficyna Wydawnicza.

Kruszewicz, A. (2013). Ptaki Polski: encyklopedia ilustrowana. " Multico" Oficyna Wydawnicza.

Przykładowy etogram wraz z definicjami:

ZACHOWANIE	DEFINICJA	LICZBA OBSERWACJI
Lot	Ptaka przemieszcza się w powietrzu za pomocą skrzydeł	
Iskanie	Ptaka czyści swoje pióra, przesuwał po nich dziobem i/lub skubiał je	
Poszukiwanie naturalnego pożywienia	Ptaka chodzi po ziemi i grzebie w ściółce dziobem	
Dziobanie	Ptaka uderza lub skubie dziobem jakiś przedmiot	

Scenariusz 3: Co to za ptak?

Cele zajęć

Uczestnik:

- Potrafi zapamiętać gatunek ptaka
- rozróżnia najczęściej spotykane gatunki ptaków
- rozumie i zauważa specyfikę różnych gatunków
- buduje więź z ptakiem poprzez empatyczną obserwację

Metody pracy

- obserwacja ptaków na świeżym powietrzu
- rozmowa
- burza mózgów
- karty do zapamiętywania ptaków

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

lornetki, zestawy do notowania (kartka+długopis), karty do oznaczania ptaków, atlas ptaków, kredki, flamastry

Przygotowanie do zajęć

zaplanowanie czasu i miejsca spaceru do ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt/parku/lasu/ogrodu

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Prowadzący wraz z uczestnikami przegląda atlas ptaków. Każdy z uczestników zastanawia się jakie ptaki z atlasu rozpoznaje, które spotyka najczęściej.
- Prowadzący wraz z uczestnikami zastanawiają się jakie są cechy charakterystyczne dla różnych grup ptaków. Jakie kształty skrzydeł? Ogona? Jakie barwy? Nogi? Dzioby?
- Prowadzący wraz z uczestnikami zastanawia się jakie ptaki będą mogli spotkać w miejscu spaceru. Czy będzie to spacer w lesie/ mieście/nad jeziorem ?

Faza realizacyjna

- Spacer. Prowadzący i uczestnicy idą na spacer i obserwują ptaki w parach .
- Na wydrukowanych schematach starają się zaznaczyć kształt skrzydeł, dzioba itd. Oraz kolorami zaznaczyć upierzenie.

Faza podsumowująca

- Prowadzący i uczestnicy przeglądają atlasy i starają się zidentyfikować wszystkie ptaki jakie udało im się zaobserwować. Wspólnie tworzą listę zaobserwowanych gatunków.
- Prowadzący i uczestnicy rozmawiają o swoich doświadczeniach, wrażeniach i obserwacjach związanych z obserwacją ptaków.

Materiały dla prowadzącego

Karta do schematycznego oznaczania ptaków:

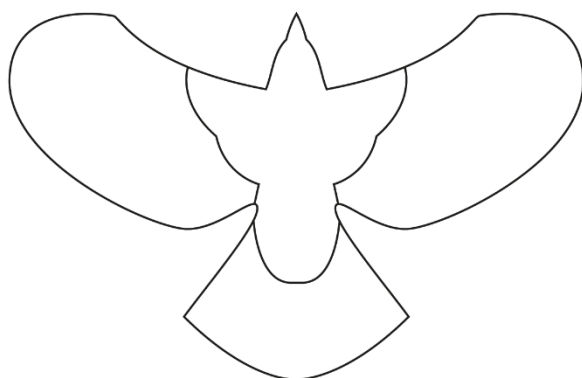

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

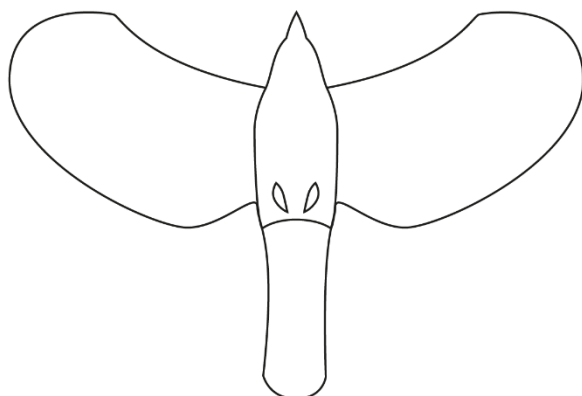

Schematyczny widok z góry

Schematyczny widok z boku

Schematyczny widok od dołu

Scenariusz 4: Ptasie feng-shui

Cele zajęć

Uczestnik:

- rozumie pojęcie antropomorfizacji
- potrafi wyobrazić sobie świat oczami ptaka
- rozumie różnice między zmysłami ludzi i ptaków
- potrafi rozluźnić swoje ciało

Metody pracy

- fotoekspresja
- wykład (architekt wnętrz i/lub osoba z ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt)
- rysunek
- medytacja
- rozmowa
- relaksacja
- ćwiczenie techniczno-plastyczne

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Koce lub maty do położenia i siedzenia się na ziemi, zdjęcia i ilustracje wycięte z gazet, kartki, klej, kredki, nożyczki

Przygotowanie do zajęć

Zaplanowanie czasu na świeżym powietrzu np. w lesie/ośrodku rehabilitacji dzikich zwierząt/parku/ogrodzie/łące

Zaleca się wcześniejsze przygotowanie zdjęć i ilustracji wyciętych z gazet. Dobrze aby wśród obrazków znalazły się zdjęcia ptaków, natury, mebli, zabawek.

Przebieg zajęć:

Zajęcia mogą zostać przeprowadzone samodzielnie lub z zaproszeniem dekoratora/ki wnętrz.

Faza wprowadzająca

- Prowadzący wraz z uczestnikami rozmawiają o tym jakie widzą podobieństwa i różnice w postrzeganiu świata przez ludzi i ptaki.
- Prowadzący wraz z uczestnikami tworzą definicję antropomorfizacji i dyskutują jakie ma ona znaczenie w kontekście kontaktu z ptakami, wspólnie wynotowują plusy i minusy
- Relaksacja z intencją: uczestnicy siadają wygodnie lub kładą się na ziemi.

Prowadzący prosi uczestników aby:

- Zastanowili się jak czują się poszczególne części ich ciała: brzuch, plecy, palce, głowa, stopy, łokcie itd. Każdorazowo, prosi uczestników aby spróbowali rozluźnić daną część ciała.
- Aby wyobrazili sobie, że są ptakami. Zastanowili się czy są lżejsi czy ciężcy? Czy chodzą czy lecą? Jak to jest mieć skrzydła? Dziób? Pióra? Jak odbiera się słońce, wodę, wiatr? Jak się pachnie? Jak czują się ich ciała? Na co mają ochotę? Co chcieliby tam robić?
- Spróbowali polecieć w jakieś ładne miejsce – gdzie by to było? Na miejscu stają się znów ludźmi – jak się czują?

Faza realizacyjna

- Fotoekspresja. Uczestnicy samodzielnie lub w parach tworzą wystrój ptasiej woliery. Planują gdzie może pojawić się miejsce schronienia, odpoczynku, zabawy, jedzenia itd. Zastanawiają się jakich materiałów należy użyć aby były bezpieczne dla ptaka.

27

- Jeśli w zajęciach obecny jest architekt wnętrz i osoba z ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt wspólnie planują czy i jak mogą wprowadzić elementy zaprojektowanych wnętrz do rzeczywistych wolier, w których przebywają rehabilitowane ptaki.

Faza podsumowująca

- Medytacja bezpiecznego miejsca. Prowadzący zachęca uczestników do znalezienia wygodnej pozycji na ziemi i prowadzi medytację prosząc uczestników aby:
  - Wyobrazili sobie, że tak jak projektowali wolierę dla ptaków – teraz projektują miejsce dla siebie. Co by w nim się znalazło? Czy byłoby przytulnie czy byłoby dużo przestrzeni? Czy byłyby tam elementy natury rzeka, las? A może duże okno? Gdzie mogliby się schronić a gdzie spotykać z innymi? Czy jest tam dzień czy noc? Gdzie mogą się ogrzać, a gdzie ochłodzić?
  - Zastanowili się jak się czują w tym miejscu. Jak czuje się ich ciało brzuch, plecy, palce, głowa, stopy, łokcie itd. Jakie są w nich emocje? Jakie myśli? Na co mają ochotę?
- Rozmowa podsumowująca. Prowadzący zachęca uczestników do podzielenia się swoimi refleksjami po zajęciach. Pyta czy jest coś, co mogą już teraz zrobić w swojej najbliższej przestrzeni domu/pokoju/ogrodu/szkoły/miejsca pracy aby przybliżyć je do miejsca z medytacji bezpiecznego miejsca.

Materiały dla prowadzącego

Przykładowe plusy i minusy antropomorfizacji

PLUSY	MINUSY
Większe uwrażliwienie na los zwierząt	Przypisywanie zwierzętom ludzkich intencji i stawianie im nierealistycznych wymagań
Poczucie więzi z naturą	Wymaganie od zwierząt zrozumienia ludzkich zachowań
Rozbudzenie ciekawości	Błędna interpretacja motywów i zachowań np. „dziobnął mnie bo jest

28

	wredny i mnie nie lubi” podczas gdy ptak np. się bał i bronił, bo jego granice zostały naruszone
Chęć pomocy	Dzielenie zwierząt na dobre i złe, okrutne

Scenariusz 5 : Ptasie zabawy

Cele zajęć

Uczestnik:

- potrafi stworzyć zabawki dla ptaków
- rozumie jaką rolę ma zabawa w rozwoju ludzi i ptaków

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

PCG POLSKA
PUBLICZNY CONSULTING GROUP
ODBIORCZY

GENERATOR
INNOWACJI
SIECI
WSPARCIA²

towarzystwo
inicjatyw
twórczych

Fundacja
Albatros

- rozumie czym jest wzbogacenie poznawcze i środowiskowe
- potrafi kreatywnie myśleć, tworzyć i wykorzystywać naturalne materiały

Metody pracy

- wykład
- rozmowa
- praca z materiałem filmowym
- ćwiczenie techniczne

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Naturalne materiały plastyczne/techniczne sznurki, liny (np. jutowe, konopne), nożyczki, noże, piłki, drewniane pojemniki, doniczki, koszyki

Przygotowanie do zajęć

Zaplanowanie wizyty w ośrodku rehabilitacji zwierząt. Zaplanowanie spaceru po lesie. Uczestnicy przed zajęciami szukają i oglądają na YT filmy, mogące być dla nich inspiracją do tworzenia zabawek dla ptaków.

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Wizyta w ośrodku rehabilitacji dzikich zwierząt. Uczestnicy zostają oprowadzeni po ośrodku rehabilitacji ptaków i uzgadniają z pracownikami ośrodka dla jakich ptaków mogą stworzyć zabawki (np. dla wron, kruków, mew).

31

- Prowadzący wraz z pracownikiem ośrodka rehabilitacji definiuje uczestnikom czym jest wzbogacenie środowiskowe i poznawcze
- Prowadzący wraz z pracownikiem ośrodka rehabilitacji przedstawia uczestnikom jakie są funkcje zabawy w rozwoju ptaków

Faza realizacyjna

- Prowadzący zabiera uczestników na spacer po lesie. W czasie spaceru wspólnie zastanawiają się co mogą ze sobą zabrać (bez szkody dla lasu i jego mieszkańców) i wykorzystać do wzbogacenia wolier dla ptaków i budowy zabawek np. szyszki, żołądźcie, gałęzie, suche liście, kawałki kory, kamienie itp.
- Uczestnicy samodzielnie lub w parach przygotowują zabawki dla ptaków.

Faza podsumowująca

- Prowadzący przeprowadza rozmowę z uczestnikami w której pyta:
  - Jak czuli się tworząc zabawki dla ptaków?
  - Co było dla nich najprzyjemniejszą fazą zajęć?
  - Czy coś ich zaskoczyło, zaintrygowało?

Materiały dla nauczyciela

Linki do filmów na YT z zabawami ptaków:

https://www.youtube.com/watch?v=Eg8_9Lv4IxM

https://www.youtube.com/watch?v=Lw7L_3WCRfQ

<https://www.youtube.com/watch?v=tbvUw03AORc>

<https://www.youtube.com/watch?v=bMOMaIMc9to>

<https://www.youtube.com/watch?v=ZW1ZGBSeXEM>

<https://www.youtube.com/watch?v=El7J2QYW26o>

https://www.youtube.com/watch?v=i_ta33bMB7o

<https://www.youtube.com/watch?v=3dWw9GLcOeA>

<https://www.youtube.com/watch?v=apH9QsAdhh8>

32

<https://www.youtube.com/watch?v=YbdNtC4V3IM>

<https://www.youtube.com/watch?v=eVL5N-fu50o>

<https://www.youtube.com/watch?v=DNjCwiaOiGU>

Popularne zabawy ptaków:

- Zabawa przedmiotami (manipulowanie różnymi przedmiotami, podrzucanie ich, potrząsanie, zrzucanie z góry, ciągnięcie i przeciąganie np. sznurków)
- Ukrywanie różnych przedmiotów nie będących pokarmem.
- Kąpiele nie mające na celu higieny
- Zjeżdżanie ze śniegu i innych gładkich i śliskich powierzchni
- Hanging (wiszenie do góry nogami na gałęziach i żerdziach)
- Zabawy wokalne (wydawanie i naśladowanie różnych dźwięków)
- Różnego rodzaju akrobacje powietrzne

Definicje i ważne pojęcia

Wzbogacenie środowiskowe odnosi się do dodatków lub zmian wprowadzanych do warunków bytowania zwierząt w niewoli, które poprawiają ich samopoczucie fizyczne lub psychiczne (Newberry, 1995; Shepherdson, 2003).

Wzbogacenie poznawcze rodzaj wzbogacenia, które:

- Angażuje rozwinięte umiejętności poznawcze, dając możliwość rozwiązywania problemów i kontrolowania pewnych aspektów otoczenia jest skorelowany z jednym lub kilkoma zatwierdzonymi środkami poprawy samopoczucia (Clark, 2011).
- Powinien on również wiązać się z jakąś formą nagrody dla zwierzęcia, która mogłaby być albo nagrodą: wewnętrzną - jak np. stan psychicznego zadowolenia zewnętrzne - takie jak żywność lub inne cenione zasoby (Clark, 2017)

33

Funkcje zabawy:

- Trenowanie umiejętności niezbędnych w dorosłym życiu
- Większa przeżywalność i lepsza kondycja fizyczna
- Redukcja stresu i negatywnych emocji
- Szybsze uczenie się i wykształcenie większego mózgu

Skutki braku zabawy:

- Choroby psychiczne
- Wysoki poziom neofobii skutkujący niskim poziomem zachowań eksploracyjnych i dłuższym wracanie do równowagi bo przebytym stresem
- Gorsze relacje społeczne
- Wolniejsza nauka i mniejszy mózg
- Badania na zwierzętach hodowlanych wykazały, że przeżywany stres wpływa negatywnie na rozwiązywanie zadań poznawczych

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Scenariusz 6 : Kawka z kawką

Cele zajęć

Uczestnik:

- obserwuje ptaki nie płosząc ich
- wie jaki pokarm spożywają konkretne ptaki i potrafi go przygotować
- buduje więź z ptakiem poprzez empatyczną obserwację
- potrafi wyrazić emocje

Metody pracy

- rozmowa
- przygotowywanie pokarmu
- obserwacja

- relaksacja
- wykład

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Noże, nożyczki do krojenia pokarmu, szyszki, tace. Pokarm dla uczestników i/lub ognisko.

Przygotowanie do zajęć

Zaplanowanie wizyty w ośrodku rehabilitacji zwierząt. Zaplanowanie czasu i miejsca na wspólny posiłek i/lub ognisko.

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Pracownicy ośrodka rehabilitacji zwierząt, tłumaczą czym żywią się konkretne gatunki ptaków i pokazują jak podawać pokarm i wodę.

Faza realizacyjna

- Prowadzący dzieli uczestników na grupy, które przygotują i podadzą pokarm konkretnym gatunkom ptaków
- Uczestnicy przygotowują pokarm. Zastanawiają się jak go przygotować w sposób atrakcyjny dla ptaków np. poprzez zawieszenie go gdzieś, poutykanie owoców i ziaren w szyszkach itp.
- Uczestnicy obserwują jedzące ptaki, starają się zobaczyć co, komu smakuje, jaka jest hierarchia w grupie, czy chętniej jedzą łatwo dostępny pokarm czy ten umieszczony w szyszkach?

Faza podsumowująca

- Medytacja: uczestnicy siadają wygodnie lub kładą się na ziemi. Prowadzący prosi uczestników aby:
  - Zastanowili się jak czują się poszczególne części ich ciała: brzuch, plecy, palce, głowa, stopy, łokcie itd. Każdorazowo, prosi uczestników aby spróbowali rozluźnić daną część ciała.
  - Zastanowili się jakie to uczucie karmić ptaki? Co czuli przygotowując dla nich pokarm i podając go im? Czy samym sobie przygotowują posiłki z równym zaangażowaniem? Czy mogą zrobić coś, aby ich posiłki były dla nich przyjemniejsze?
- Wspólny posiłek i/lub ognisko. Rozmowa o refleksjach związanych z karmieniem ptaków i pytaniami zadany w trakcie medytacji.

Scenariusz 7: Ptasie inspiracje

Cele zajęć

Uczestnik:

- rozumie czym jest świadomość środowiskowa
- potrafi wyrazić emocje
- potrafi wyrazić się poprzez sztukę

Metody pracy

- Technika TSR „Pytanie o cud”
- obserwacja ptaków na świeżym powietrzu
- rozmowa
- praca w parach
- ćwiczenie plastyczne

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Przybory do malowania: Farby, sztalugi kredki itp.

Przygotowanie do zajęć

Zaplanowanie czasu i miejsca na malowanie z możliwością obserwacji ptaków np. do ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt/parku/lasu/ogrodu

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Pytanie o cud. Prowadzący prosi uczestników aby wyobrazili sobie, że częstuje ich zaczarowanym cukierkiem, który rozwiązuje wszystkie ich problemy. Nie jest to cukierek, który zmienia rzeczywistość (czyli, np. sprawia, że wygrywa się milion dolarów), ale może sprawić, że proste rzeczy cieszą nas bardziej, mamy więcej motywacji i emocji pozytywnych, a mniej negatywnych. Może zyskujemy wewnętrzny spokój albo znajdujemy cel, który chcemy osiągnąć.
- Prowadzący zaznacza jednak, że myślą, że dostali zwykły cukierek, a nie zaczarowany. W nocy jego magia zaczyna działać. Po czym poznają jutro rano, że

39

coś się zmieniło? Jak spędzą ten dzień? Jaki będą mieli nastrój? Co zjedzą? Jak będą wyglądały ich kontakty z innymi? Po czym poznają inni, że coś się zmieniło w uczestnikach?

- Prowadzący prosi aby uczestnicy zastanowili się, czy te wizje były dla nich miłe, dobre. Czy mogą zrobić w swoim życiu coś co przybliży ich do tych wizji?

Faza realizacyjna

Malowanie/kodowanie

- Uczestnicy przygotowują stanowiska pracy- rozstawiają sztalugi, przygotowują farby, pędzle, podobrazie.

1. Wyjaśnienie uczestnikom na czym polega kodowanie i zadanie twórcze:

Kodowanie polega na zapisywaniu różnych informacji w postaci kodu- czyli umownych znaków, szyfru. Daną informację można więc zakodować, czyli zaszyfrować.

➤Zadaniem uczestników jest wnikliwa obserwacja zachowania ptaków. Ich konkretne zachowania będą informacjami, które uczestnicy będą kodować na swoich podobrazach.

➤Konkretnym czynnościom ptaków będą przypisane działania twórcze, malarskie, np.

- jeśli obserwowany ptak zatrzepocze skrzydłami- uczestnik używa koloru zimnego i maluje okrągły kształt,
- Jeśli ptak zacznie dziobem w coś uderzać- uczestnik używa koloru ciepłego i maluje plamę o kanciastym kształcie
- Jeśli ptaki zaczną wydawać z siebie dźwięki-uczestnik otacza konturem wybrany przez siebie fragment obrazu
- Jeśli ptaki nawiążą ze sobą kontakt- uczestnik maluje grube i cienkie linie na swoim obrazie
- Jeśli ptaki zaczną jeść – uczestnicy dodają do obrazu kolor, który najbardziej lubią
- Jeśli ptaki zaczną pić- uczestnicy malują na swoim obrazie to co pierwsze przyszło im do głowy w tym momencie
- Jeśli ptaki podejść do uczestnika- uczestnik może namalować na obrazie fragment tego ptaka
- Uczestnicy wybierają jednego z ptaków :

40

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

- o jeśli wybrali mewę- dokończają swój obraz odcieniami czerwieni, żółci i pomarańczów
- o Jeśli ..... - dokończają swój obraz odcieniami niebieskości, fioletów i zieleni
- o Jeśli..... - dokończają obraz w kolorach brązów, żółci, bieli.

Cel zabawy w kodowanie

Zamysł zabawy z elementami kodowania jest jeden – zrealizować określony cel tworząc i kodując jego rozwiązanie. Zadaniem uczestnika jest więc opracowanie potrzebnych informacji i podanie ich w odpowiedniej sekwencji.

2. Wyjaśnienie uczestnikom zadania twórczego.

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z behawiorystą o swoich obserwacjach – jakie zachowania ptaków ich zainteresowały, czy zauważyły interakcje pomiędzy ptakami a ludźmi, czy jakieś z zaobserwowanych zachowań ptasich wydały im się podobne do ludzkich zachowań i dlaczego tak sądzą, jak odbierają wpływ ich obecności na zachowanie ptaków, czy ptaki wydają się być zainteresowane ludźmi, czy raczej wystraszone, zestresowane?
- Uczestnicy rozmawiają z psychologiem o emocjach, jakie wywołała obserwacja ptaków, oglądają wzajemnie swoje prace i wraz z prowadzącym rozmawiają o tym jakie emocje i refleksje budzą w nich konkretne prace.
- Wernisaż. Uczestnicy pokazują swoje prace w ośrodku rehabilitacji zwierząt.

Scenariusz 8: Anatomia ptaków

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna specyficzne cechy budowy/anatomii ptaków
- rozumie powiązania anatomii z trybem życia/biologią
- potrafi wyjaśnić czym zajmuje się anatomia
- rozumie czym jest ewolucja

Metody pracy

- wykład
- badanie budowy zewnętrznej martwego ptaka
- rozmowa

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Stolik, rękawiczki jednorazowe, środki dezynfekcyjne, zwłoki ptaka

Rzutnik, prezentacja multimedialna

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie odpowiedniego miejsca do przeprowadzenia badania budowy zewnętrznej martwego ptaka

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat nauki i metod naukowych, Czym zajmuje się anatomia, jakie wykorzystuje metody badawcze.
- Rozmowa o śmierci i szczątkach/zwłokach w kontekście pracy pielęgniarza dzikich zwierząt.

Faza realizacyjna

- Wykład na temat anatomii ptaków
- Badanie budowy zewnętrznej ptaka

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich obserwacjach – co w budowie ptaków ich zainteresowało, czy mieli problem z przeprowadzeniem oględzin zwłok
- Wspólnie zastanawiają się, które elementy/zagadnienia budowy ptaków chcieliby zgłębić, co wydało im się szczególnie ważne, ciekawe w przystosowaniu ptaków do życia
- Dyskutują nad przystosowaniami w budowie ciała ludzi do ich trybu życia w kontekście ewolucyjnym

Scenariusz 9: Pióra – genialny wynalazek ewolucji

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna budowę, rodzaje i funkcję ptasich piór

Metody pracy

- wykład
- badanie piór przy pomocy lupy i mikroskopu
- rozmowa

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Stolik, rękawiczki jednorazowe, środki dezynfekcyjne, pióra ptasie, mikroskop, lupy

Rzutnik, prezentacja multimedialna

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie odpowiedniego miejsca do przeprowadzenia badania ptasich piór

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Każdy z uczestników ogląda i dotyka różnych rodzajów piór

Faza realizacyjna

- Wykład/prezentacja na temat piór – budowa, rodzaje, funkcja
- Badanie piór przy pomocy lup i mikroskopu

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich obserwacjach

Scenariusz 10: Fizjologia ptaków

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna specyficzne cechy gromady ptaków
- rozumie powiązania fizjologii z trybem życia/biologią poszczególnych gatunków
- potrafi wyjaśnić czym zajmuje się fizjologia

Metody pracy

- wykład
- rozmowa
- spacer i obserwacja ptaków w wolierach oraz na wolności

Formy pracy

grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Rzutnik, prezentacja multimedialna, lornetki

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie wygodnej przestrzeni do siedzenia dla uczestników wykładu, przygotowanie miejsc do obserwowania ptaków w wolierach w ośrodku

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat różnic w fizjologii ptaków i ssaków

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Faza realizacyjna

- Wykład na temat fizjologii ptaków
- Spacer, obserwacja ptaków

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich przemyśleniach wynikających z obserwacji ptaków w kontekście zdobytej wiedzy
- Wspólnie zastanawiają się, jak fizjologia ptaków wpływa na sposób postrzegania przez nich świata

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Scenariusz 11: Jak to jest, że ptaki latają?

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna siły oddziałujące na ptaka w trakcie lotu/determinujące proces latania
- rozumie powiązanie masy ciała z siłą nośną
- potrafi wyjaśnić jak powstaje siła nośna
- rozumie czym jest siła ciągu
- kojarzy cechy budowy i fizjologii ptaków przystosowujące je do latania

Metody pracy

- wykład
- ćwiczenia pozwalające zrozumieć prawa fizyki rządzące lataniem
- rozmowa

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Rzutnik, prezentacja multimedialna

Kartki papieru do przeprowadzenia doświadczeń/ćwiczeń

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie wygodnej przestrzeni do siedzenia i realizacji ćwiczeń

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat praw fizyki rządzących na ziemi

Faza realizacyjna

- Wykład na temat fizyki lotu ptaków
- Przeprowadzenie prostych doświadczeń/ćwiczeń pokazujących tworzenie siły nośnej w wyniku przepływu powietrza między kartkami papieru

Faza podsumowująca

Uczestnicy rozmawiają o tym co z przedstawionych zagadnień było dla nich nowe i czy mieli problem ze zrozumieniem omawianych zjawisk.

- Wspólnie podsumowują wiedzę zdobytą na poprzednich zajęciach dotyczącą anatomii i fizjologii ptaków oraz rodzaju i budowy piór oraz powiązują ją z informacjami na temat fizyki lotu
- Dyskutują nad przystosowaniami w budowie ciała ludzi do ich trybu życia w kontekście ewolucyjnym

Scenariusz 12: Pierwsza pomoc

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna podstawowe zasady udzielania pomocy ptakom rannym i chorym
- potrafi wyjaśnić czym zajmuje się Ptasia Straż
- zna ścieżki kontaktu w sprawach dotyczących dzikich ptaków potrzebujących pomocy

Metody pracy

- wykład
- rozmowa

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Apteczka, transporter, karton, zwłoki ptaka do ćwiczenia chwytania i zakładania opatrunków

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie martwego ptaka oraz odpowiedniego miejsca/stołu do przeprowadzenia ćwiczeń z chwytania i zakładania opatrunków ptakom

Rzutnik, prezentacja multimedialna

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami o tym jak przy swojej obecnej wiedzy postąpiliby w przypadku znalezienia ptaka dzikiego potrzebującego pomocy
- Czy mają jakieś wyobrażenie o organizacji pomocy zwierzętom dzikim w Polsce
- Rozmowa o śmierci i szczątkach/zwłokach w kontekście pracy pielęgniarza dzikich zwierząt/wolontariusza Ptasiej Straży.

Faza realizacyjna

- Wykład na temat pierwszej pomocy
- Etyka postępowania z dzikimi zwierzętami
- Ćwiczenia pokazujące sposoby bezpiecznego chwytania ptaków
- Pokaz zakładania opatrunków ptakom w przypadku złamania skrzydła i nogi

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich przemyśleniach
- Wspólnie zastanawiają się jak można by poprawić/ulepszyć system pomocy dzikim zwierzętom w Polsce.

Scenariusz 13: Odchów piskląt i karmienie ręczne ptaków

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna i rozróżnia po cechach zewnętrznych grupy troficzne u ptaków
- zna zasady postępowania z pisklętami kilku najczęściej spotykanych w ośrodkach rehabilitacji gatunków ptaków
- wie jakie karmy zastępcze można stosować u różnych grup troficznych ptaków
- zna podstawy prawne przetrzymywania dzikich zwierząt

Metody pracy

- wykład
- ćwiczenia praktyczne
- rozmowa

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Stolik, rękawiczki jednorazowe, środki dezynfekcyjne, pisklęta przebywające w ośrodku rehabilitacji

Rzutnik, prezentacja multimedialna

52

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie odpowiedniego miejsca do przeprowadzenia ćwiczeń/obserwacji karmienia dla uczestników

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat organizacji karmienia piskląt różnych gatunków
- Projekt Ptasie Żłobki – założenia i organizacja

Faza realizacyjna

- Prezentacja sposobów karmienia różnych gatunków ptaków – karmienia jerzyków owadami, karmienia wróblaków, sondowanie gołębi
- Rodzaje karm zastępczych, pokarmy naturalne stosowane dla ptaków w ORPD w Bukwałdzie

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich obserwacjach – które ptaki wydają im się najtrudniejsze „w obsłudze”, jakie widzą problemy
- Wspólnie zastanawiają się jak zorganizować przestrzeń dla ptasiego żłobka w swoim domu

Scenariusz 14: Czym się możemy zarazić od ptaków - zoonozy

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna zagrożenia wynikające z kontaktu ze zwierzętami
- wie jak postępować, by zabezpieczyć się przed zakażeniem w różnych sytuacjach związanych z pracą przy zwierzętach

Metody pracy

- wykład
- rozmowa

Formy pracy

grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Rzutnik, prezentacja multimedialna

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie wygodnego miejsca do uczestniczenia w prezentacji

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na ich obaw związanych z kontaktem ze zwierzętami

Faza realizacyjna

- Wykład na temat chorób odzwierzęcych - zoonoz

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich przemyśleniach
- Wspólnie zastanawiają się jak zorganizować swoją pracę z ptakami, żeby zminimalizować ryzyko przeniesienia patogenów mogących być zagrożeniem dla obu stron pomiędzy ludźmi i ptakami

Scenariusz 15: Bezpieczeństwo pracy ze zwierzętami

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna zasady postępowania z dzikimi zwierzętami
- wie jaki wpływ na zdrowie ptaków ma stres i jakie mogą być jego objawy
- jest wrażliwy/stara się obserwować i reagować na zachowania ptaków, które mogą świadczyć o dyskomforcie w kontakcie z człowiekiem

Metody pracy

- spacer po wyznaczonych miejscach w ośrodku rehabilitacji zwierząt
- wykład w terenie w trakcie spaceru
- obserwacja niepełnosprawnych ptaków przebywających w wolierach azylowych
- rozmowa – wnioski z obserwacji

Formy pracy

indywidualna, grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

lornetki

Przygotowanie do zajęć

Przygotowanie odpowiednich miejsc w ośrodku rehabilitacji zwierząt, w których uczestnicy będą mogli obserwować zachowanie ptaków w wolierach, ich reakcję na człowieka i inne bodźce z otoczenia

56

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat bezpieczeństwa pracy z dzikimi ptakami różnych gatunków – jak postępować z ptakami, żeby nasza pomoc nie była dla nich zagrożeniem

Faza realizacyjna

- Spacer po ośrodku – obserwacja ptaków
- Badanie reakcji ptaków na bodźce takie jak obecność człowieka, głos, hałas, porównanie reakcji ptaków różnych gatunków (synantropijnych i nie)
- Pogadanka na temat zachowań ptaków w obliczu stresu – czyli większości sytuacji związanych z kontaktem z człowiekiem. Na co zwracać uwagę, czego się spodziewać ze strony ptaków, na jakie gatunki trzeba szczególnie uważać (czaplówate, mewy, kormorany, krukowate, grubodzioby, szponiaste, sowy, itp.)

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich obserwacjach – co w zachowaniu ptaków ich zainteresowało, czy mieli problem z interpretacją ptasich zachowań
- Wspólnie zastanawiają się jak zminimalizować stres związany z kontaktem z człowiekiem
- Dyskutują nad procesem osvajania ptaków niepełnosprawnych w zależności od wieku i warunków środowiska (np. obecności innych osobników tego samego gatunku)

Scenariusz 16: Biologia wybranych gatunków ptaków

Cele zajęć

Uczestnik:

- zna cykl życia i środowisko bytowania ptaków wybranych gatunków
- rozumie powody podejmowania migracji przez niektóre ptaki
- wie co to jest okres lęgowy i zna szereg ciekawych faktów dotyczących rozrodu ptaków
- zna zasady zachowania w terenie przy obserwacji ptaków, które pozwalają nie zaburzać ich naturalnego behawioru

Metody pracy

- wykład
- rozmowa

Formy pracy

grupowa, zbiorowa

Materiały i pomoce potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Rzutnik, prezentacja, notatniki i przybory do notowania

Przygotowanie do zajęć

Powtórka informacji uzyskanych na poprzednich zajęciach, dotyczących trybu życia ptaków i przystosowania do życia w ich środowisku – rozmowa z uczestnikami.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca

- Rozmowa z uczestnikami na temat obserwacji ptaków, zasad dobrego zachowania w terenie

Faza realizacyjna

- Wykład na temat biologii wybranych gatunków ptaków

Faza podsumowująca

- Uczestnicy rozmawiają z prowadzącym o swoich doświadczeniach – co udało im się zaobserwować osobiście, czego dowiedzieli się nowego, co wiedzieli wcześniej o życiu ptaków i z jakich źródeł

